

КЕНГЕШ

Билим бериуде тюрлениуле аны игилендириу бла байламлыдыла

Окьюу жылны аллында усталаны республикалы август кенгешлерин бардырыу эртеден бери тереди. Быйыл а форум геуюрге кюнде Нальчикде Музыка театра озганды. Ол кеси да бу жол окьутууну эмда иретитуну жаны амалларына аталганды.

Кенгешни хурметли кьонакылары уа республиканы Башчысы Казбек Коков, Билим бериуде эмда илмууда надзорукту эмиу федерал службаны тамгасы Анзор Музаев, РФ-ни жарыккандыруу министрени орунбасарыны статс-секретары Андрей Корнеев, КъМР-ни Парламентини Председатели Татьяна Егорова, КъМР-ни Правительствоусуну Председатели Муусулканы Алим, КъМР-де баш федерал инспектор Тимур Макоев, Жарыккандыруу эмда илмуу министрствода жамауат совени председатели Хаути Сохроков, педагог илми ветеранлары, башкала да болгандыла.

Усталаны август форумуну башлануу бла эм алгача видео амал бла РФ-ни жарыккандыруу министри Сергей Крацов алгашылганды. Ол Билим бериуде не заманда да жамауаты айнууна кьошумукту этип, усталыны даражасы бийик бола келгенге эсертегенди. Бу жыл Президентни онууу бла «Усталаны эмда насыятчыны жылы» деген белги бла озганды да ол шартны бектеди аныктыганды чертгенди. Сергей Сергеевич жаны окьюу жылны аллында кыралда битеу да мектепке «Новошшая история» дерсликке

юлешинирклерин, анга бир кибик программа да хазыр болганын айтканды. Мындан арысында да адам саны аз болганын шахарлада бла элдеде школада – Точка роста – араланы ачылыларында, профориентацияда да эс бурулуруна ишдендирганды. Ол билдиргенге кере, хар орта кюнден мектепке сабийлини усталыккагыа туюндоорууден жумушла бардырылганды. Октябрде Москвада «Большая учительская неделя» деген ат бла тобушуду да озарканды.

Сайлауларына кертичлей кыала, ёсеп келгенлини боюнго илмерини тийишлиликде окутуунагыа эмда койретилгенге ырызлыгыны билдирип, жаңы жетишимге, сорулук-эсенлик тежегенди. Бусагытада билим бериуде бла койретилгенге болганын тюрлениуле Россой окутуу жаны бла дунияда эм ахшы он кыралны тизмесине тошур ючюн илгерилерине эсерте, ол мурагда да жетергибизге ийналдырганды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жыйылуу

Жаш тёлуге себеплик этиу онглагыа энчи эс бурулады

КъМР-ни Башчысына Жаш тёлү политика жаны бла совет эмда Сабийлини бла жаш тёлүгө «Биринчилик кымылдуруу» биртурсей жамауат-кырал кымылдуулары бла байламлык жюрттен республиканы координация совет бла бирдикрилген кенгеш бардырганды. Анга правительство келечилери, жаш тёлү жамауат организацианы адاملары кытышкандыла.

Тобешуино ача, Казбек Коков былай айтканды: «Бюгонюкюнде кыралдыбы Президентини жаш тёлүгө себеплик этиуде бурулган онуларыны хайрырандан, федерал толтуруучу власть оргналаны болушуклары бла биз жаш тёлү политиканы экосистемасын тире айткыбыз, аны баш кырамыз, хар кадрланы, инфраструктураны, магданысын эмда кыйыматты ызыларын да.

Бизни республикада жаш тёлү политикада аслам тюрлениуле болгандыла: Къабарты-Малкър Республикасы Жаш тёлү политика жаны бла министрствосу кыралганды. 2030 жылгача дери ишин бардырылык «Къабарты-Малкър Республикасында жаш тёлү полити-

каны айнытуу» кырал профиллини программа 2022 жылда декабрде кырал койролгенди. Аны баш бурчу 2025 жылга кьелгизиле белюмле аралы экосистеманы кырауду, аны хайрырандан инфраструктураны эмда магданылы ызылары тюрлениулерини болушуклары бла Къабарты-Малкър Республикасы жаш тёлүгюно 60 процентден асламысын регионго социал-экономикасын игилендируино жашауда бардырыу ише кьошаргача онг болушкыду.

Кырал программаны битенуу ырыкы бла жалчытуу 2023 жылгача 260 миллион чаклы бириди, ол санда 50 миллион сомдан артыгы регион бюджетден ахчады. Ол жалаанда профиллини програм-

магыады, анга жуукук бёлюмлене – билим бериуно, спортну, маданияты – санаматканыла. Жаш тёлү политиканы быйыл ырыкы бла жалчытуу былытыгы кьорюмленден эсе 10 керге бийкиди.

Мен республиканы Правительствоусуна, муниципал районлары бла шахар округланы жер-жерли администрацияларыны таматаларына буйруккы бергенме, алагыа тийишлиликде жаш тёлү политиканы кадрла бла жалчытуу ишде улуу жумушла тамамланадыла, ол санда муниципалитеттени даражасында.

Былытандан башлап биз жаш тёлү политиканы профиллини инфраструктурасын тире кырал башлаганыбыз. Федерал проектке кьошугуаныбызны хайрырандан быйыл 2 муниципал эм 1 регион жаш тёлү арала ачаргача умутубуз. Ол кереклеге деп Нальчикде 6,5 минг квадрат метрден артык кенглиги болганын мекланы берирге онуу этилгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Кырулуш

Мектеплене санына кьошулады

Арт бес жылны ичинде Къабарты-Малкърда алты жаңы школ ишленгенди. Бюгонюкюде уа «Билим биримлет» провктини чеклеринде республикада он алты мектепни кырулушу кыстау бардырылады. Ападан жетисини кырулушу 2022 жылда башланганды эм быйылгы жылы ахырына хайрыларына берилдикди. Андан сора да, юсюбуздеги жылы башында тогуз мектепни кырулушу башланганды, аланы келир жылы аягына ишлеп бошаркыдыла.

Алай бла, 2025 жылгача, бек аздан, 14 минг жаңы окьюу жерле кыраллыкдыла.

Белгилерчады, жаңы окьюу учредения терк ишленген интернетте кьошулдукдула, аланы кабинеттеринде шендоюлю компьютер оборудованине эм окутууну тийишликчине бардырыгыа онгла кыраллыксыдыла. Жыйылгача бардырылуучу эм спорт бла корширге жарыккы залла, аш ашучу эм солугу жерле, физкультурал эм спорт майданына шендоюлю илмерге келиширидикле. Билим бериу бёлюмде жаңгыртуу ишени тийишликчине бардырыу окутуу ишени игилендирилгине эм качествосун да кьорюлгөнине, сабийлини уа мектепке туруулары хычыуун болушкына сьез да жокьыду.

Тюбешуле

Ал жанында – жолланы тап халгача келтириу

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков «Кавказ» федерал автомобиль управленийисыны тамгасы Александр Лукашук эм аны орунбасары Анзор Эубкаев бла тобушу бардырганды. Анда республикадагы федерал жолланы айнытууну эм аланы кьоркьуусу эмиу жаңы бла соруула сизилгендикле, деп билдирди регионго Башчысыны бла Правительствоусуну пресс-службасында.

Къабарты-Малкърдагы федерал жолланы айнытуу чактамында туюн басат, жайрыларына болушкыду. Ол жолланы тьрт ызгача бөлую проект жашауда бардырылгандан сора, авариялары саны азайганды эм аланы кезилеринде алтыле да аз болгандыла. Дагында турист объектеге элтен жолла тап халгача келтирилгенери себепли, бизде сорулгача сийгенлини саны да ёсгенди. Ол а регионго экономикасына улуу биригип ишлеригибизге ышанама, – деп чертгенди Казбек Коков.

Келир жыл республикадагы федерал жоллада кьоркьуусулуккы жалчытуу бла байламы 5 светфор орнатыллыкды. Аланы адамла жолуу ётерге керек заманда туюн басат, жайрыларына болушкыду. Андан сора да 3,6 километр жолда бийик болмаганды сора, авариялары саны азайганды эм аланы кезилеринде алтыле да аз болгандыла. Дагында турист объектеге элтен жолла тап халгача келтирилгенери себепли, бизде сорулгача сийгенлини саны да ёсгенди. Ол а регионго экономикасына улуу биригип ишлеригибизге ышанама, – деп чертгенди Казбек Коков.

Келир жыл республикадагы федерал жоллада кьоркьуусулуккы жалчытуу бла байламы 5 светфор орнатыллыкды. Аланы адамла жолуу ётерге керек заманда туюн басат, жайрыларына болушкыду. Андан сора да 3,6 километр жолда бийик болмаганды сора, авариялары саны азайганды эм аланы кезилеринде алтыле да аз болгандыла. Дагында турист объектеге элтен жолла тап халгача келтирилгенери себепли, бизде сорулгача сийгенлини саны да ёсгенди. Ол а регионго экономикасына улуу биригип ишлеригибизге ышанама, – деп чертгенди Казбек Коков.

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков Билим бериу эм илмуу бёлюмге надзорукту этген федерал службаны тамгасы Анзор Музаев бла эмда Россой Федерацияны жарыккандыруу министрени орунбасары-статс-секретары Андрей Корнеев бла тобушгенди, ала республикага ишчи жумуш бла келгендикле.

Тобешуино кезиюнде билим бериу бёлюмюне кьошосууну игилендириуно школада дерсле берген усталла тюрлю-тюрлю очёт кыагытланы азырак толтуруу амалларыны юсюнден соруулагача кьаралганды. Андан сора да, насиматчылыккы институтун айнытыргача, орта

эм бийик билим бериуде тереги окьюу программаланы хайрыларына эм ол жаңы бла алгача барыча кыйыматлы механизмлени кыраууну юсюнден сьелешингенди. Андан сора да, билим бериуде инфраструктураны тире соруула, республикада мындан арысында надзор

ведомство эмда ол жаңы бла федерал министрство бла байламлыкчаны кьалды жокюктюрге кереклини айткыгынды.

Республиканы Башчысы келген кьонакылагача Къабарты-Малкърдагы билим бериу жаңы бла болушукту этерге хазырлыкчаны билдиргенери ючюн эмда регион министрствогача улуу эс бурганларына ырызлыгыны айтканды, деп билдирди регионго Башчысыны пресс-службасында.

Туризм

Чирик кёлню жаратханла кепдюле

Чирик кёл Нальчикден 50 километр узаклыкта орналады эм республикага келген туристте кьорюрге сийген объектеден бириди, деп билдирди КъМР-ни Башчысыны бла Правительствоусуну пресс-службасы.

Турист объекти кыраууну 5 карст халык кел ириди. Адамла аланы Баш эм Топ кёлне деп кьаумулайды. Туристте аспында Топ кёлде боладыла. Аны терениги 300 метр чаклыды эм дунияда бек терен кёлвени кьаумуна киреди. Белгилисича, айтылгык аиллини аны сейилери кьалача да улуу болганды. Сьез ючюн, сайдай дунияда аты айтылган жолуюу Жак-Ив Кусто окуяны Чирик кёлню титиуге аслам эс бёлгенди.

Черек аузуну табиगतатына туристени сейилери сау жылыны ичинде сьелемейди. Аны бла байламы ол тиреде инфраструктураны айнытыргача аслам эс бёлгенди.

Шьендою жашуу интернетсиз эм мобил байламлыксы болмагынын билебиз. Аны себепли бу жердеги солугу базалада эм Чирик кёлню кесинде да Мегафон оператор ишейди. Интернет мында бир такыйкыгыча 35 Мбит теркилик бла тартады. Дагында YouTube технологияда борчларын тьтыгылы толтурадыла. Аны хайрырандан адамла бир билдирине терк сьелешкандыла. Бу тюрлю кьыйын болумгача тошон спортчулагача бла туристтер терк болушукту чаккырыу энди тынч болганды.

Дагында бери суу тобионе тошуп жоюрге сийген дарайлерге да аслам келедиле. Ала Топ кёлню таза сууну энчи багысайдыла.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Жазылуу-2023

Энта да газетни алыргача болушкысуз

ХУРМЕТЛИ ЖАМАУАТИ
Сиз 2023 жылны экинчи жоржымама «Заман» газетте бир тюрлю сайтуула бла жазыламы кьалгын эсегиз, халыны тюзетирге он барды. 25 августта дери почтагача барлы, неди Интернетте бары адресини <https://podpiska.pochta.ru/press> ачып, ол магданылы жумушуну алай

тамаларгача болушкыду, сора ани тилибизде чыккын газетни 1 сентябрден алып бошаркысыз.

Жазылууну багасы: тьрт айга-546 сом 6 копек юч айга-409 сом 95 копек

БИЗИН ИНДЕКСИВИЗ – П 5893

Хурметлеу
«Заман» газетте окьучуларыбыздан келген писмолада бирде басмаланган статьяны окьугандан сора оюмлары жаздыла, телефон бла сьелешип айтдыла, башкала кемчиликлени туура этерге соедиле, ючюнчолери да ахшы бла атларын айтдырган жерлештерини юсеринден билдирлигибизни изилейдиле.

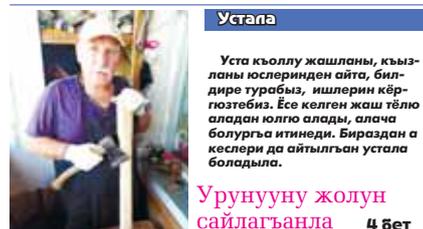
Аны дерслери унутулмагандыла 2 бет

Юююр

Гытгылары булунгучуладыла. Ала Къара-Ташда, Камда жашагандыла. Арта уа, Эджоргоде эл кьураганды, эркингер жерле излей, элли ююрюно санманда ары кьечгендиле. Тукьум терек жыйганын жашылы сенеуларына кьере, ол ишле 1815-1816 жыллада болгандыла.

Ишлегенини кёлю – жарыкь 3 бет

Устапа

Уста кьолуу жашланы, кызыланы юсеринден айта, билдире турубыз, ишлерин кьоргозтебиз. Ёсе келген жаш тёлү ападан юлюю алады, алача болушгача итениди. Бириздан а келери да айтылган устапа боладыла.

Уруунуу жолун сайлаганла 4 бет

Билим бериуде тюрлениуле аны игилендириу бля байламлыдыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Жыйынганын алларында сөлөшө, Казбек Валерьевич Сергей Кравцовка, Анзор Музаевге, Андрей Корнеевге Къабарты-Малкъарда билим беруу системаны айынууа энчи эс бурганларыгача ырызлыгын билдиргенди. Усталаны жагы окуу жылы башлануу бля алгышый, хар сабий да, ол кыайда өстөнине да кыармай, канчестолу билим алырча, ариу кыалыкыда койренирча этерге кереклисин чертеди. Къабарты-Малкъар 57-миллиондук грант кытханын, ол ырысы «Антарес» араны андан ары талпандырыуга кыоратылгысын

да анылатканды. Жагы школаны ишлеуге, тынгылы ремонт этуге, башхача айтканды уа, билим беруу эмда койрету жагы бля да проектлене жашауда бардырыуга мындан арысында да кюч салынганай тургууна ушандыра, форумга жыйыгыланы келе турган жагы бля окуу жыл бля алгышый, илхам, тейюмлюк, жетишимле да тежой, иш хакыны энди он процентге кетюрюорча мадарра этиликлери да анылатканды.

Анзор Ахмедович бля Андрей Алексеевич да алгышыйга аныла усталаны. Ала энди педагогга толтуруп турган кыагытланы саны иги да азайтылгыын, ВПР-ладан иги окууп турган сабийле эркин этиликлери, ала кеслери да 45 минутча созулукларын, кыайсы дерден берилги уа алгыдан белгили болмазгынын анылатканды.

Жагы окуу жылдан «Основи безопасности и защиты Родины» деген дерс да кошулуккыду, кюмш майданла да кыайтарылкыдыла, ала бир неча эки «терто» болганла берилгиди. Аны койчон окууга кире туруп балла да кыошупкыду. Энди бир дерден кой-беш торлю киталп утгай, бир киталп, бир кижик программа

болуча этиликди. Ол сабийлеге, усталаларга да талпыкны излеу бля байламлыдыла. Дагында жагы окуу жылдан школаны директорларыны койрету эмда сабий организацыйа бля байламлыкыла жюрююу жагы бля канчешчери болуккыду. Ала энди гере сынам халда 49 регионда ишлеп башлаган эдиле.

Ала дагында быйыл усталык усталыкыга койреттен бийик окуу койлеге кирген жаш тейюно саны иги да кеп болганын асертгенди. Энди бийик квалификация алыр койчон бир кере аттестацияны берген педагог аны хар беш жылдан кыайтарып берип турлуккы тыюлда, ол жаланда бир кере этилип кыалыкты.

Форумга келгенлини алларында сөлөшө, КъМР-ни жарыкландыруу эмда илму министри Анзор Езаов республикада билим беруу система аслам проектин жашауда бардырганын эсертгенди. Аладан бири уа окууту махемеле бля жалчытууду. Аны тамамлауу чеклеринде 2022-2024 жыллада регионда сулай да оңибр бля жары мунгден аслам жери болукк онсегиз школ ишленге белгиленгенди. Биринчи сентябрде кой жагы мектеп ачылыккыды (Куба, Нарткъала, Прохладный). Жылыны ахырына дагында тогузууу курулуш башталыкыды.

Дагында Анзор Клишбиевич жер-жердеде технопаркка, «Точка роста» арала кыуарларыгга тийлисин айта, энди гере ала 144 жерде барлыкларын, быйыл онбешини сентябрде 37 жагысы ачылыгын, келир жылга да 13-

сион кыуарга белгиленгенин билдиргенди. Биринчи сентябрде Къабарты-Малкъары школларына 123 минг окуучу барлыккыды, аладан 12 833-юу уа биринчи класска жюрюрокледиле.

Министр усталла бля ата-анала биригирге тийлисини, койор бля байламлыккы койлендируу мадарларын излеуно койсонден да сөлөшгенди.

Кенгеше Элбрус району администрациясыны башчысыны кыулуугун толтурган Соттала

ны Къурман. Май району Билим беруу управленийыны таматасы Элеонора Скотаренко, «Биринчилени кымылдаулары» битеуресий сабий эмда жаш тейю кымылдауны регион блямоиюно председатели Аслан Шипшев, «Кюн шахар» сабий чыгармачылык академияны физикдан устасы Сейидомланы Элар, бирсиде да сөлөшгенди. Ызы бля кычуун жумуш да болганды. Жыйылганыла кыууууна ырызлык кыагытла, Сыйлы грамотала кы КъМР-ни Башчысыны премиясы да берилгенди. Алай бля республиканы оңуочусу ырызлык кыагытына тийшли болганыла санында Мечиланы Салих (Къара-Суу), Залияхананы

Пейля (Терс-Кол) бардыла. Сейидомланы Элар а диплом, премия бля да сауыаланганды. Анзор Музаевны ырызлык кыагытырлана Казбек Валерьевич, Анзор Клишбиевич, Бекки-ланы Мелек (Тырнаузу, койчюно номерли школ) тийшли болгандыла. Андрей Корнеев а Бий-чеккуланы Розаны (Кенделек, биринчи номерли мектеп) РФ-ни жарыкландырууну даражалы актына тийшли болганы бля алгышыйганды.

МОКЪАЛАНЫ Зукура.

Хурметлеу

Аны дерслери унутулмагандыла

«Заман» газетте окуучуларыбыздан келген нисымлада бирле басмаланган статьяны окугундан сора оюмларын жаздыла, талфон бля сөлөшкени айтдыла, башхала кемчилликени туура этерге ооидиле, койчюноларда да ахшы бля старлары айтырган жерлешюртени испердин билдиргенин билдириди. Бу кюнде Янкой элден Жолбаланы Сакинат да аны окугунан устаны улуу хурмет бля сагынганды.

Адамны жашауунда эсинден кетмеген кеп затла бардыла: анасы, атасы, койорчу... Устаз да аладан бирди, деп жазды Сакинат. - Ул-башланы Домманын жагы Мусос кеплеге билиме эшик ачканды. Хар инсанын адамлыгы башхача, устанды да кесини бир кылыгы, энчилеги болды. Мусос Доммавичини улугула, гитчеге да кюрюнгөн, бир терен, кимни да сейрсирирген ариу ич дуниясы бар эди. Ол Янкойну битеуно билим берген орта школунда алгебрадан бля геометриядан устаз болган кыадырында, кыайсы бир итиниз да аны ушарга, кеп билгирге итиниз эдик. Ол окугунан жылла, бир тамаша таурууча, бизни эсибизде алай кыалгандыла.

Усталаны суймесенг, дерсин да жараталмайса. Аны уа дерслери айырмалы эдиле. Мектепчилери олимпиадала хорлап тургандыла. Аны сокталарындан математика факультете киргенлини санап чыгарга уа иги кесек заман керек болуккыду. Ол окугунанлары араларында халкыбызга белгили Бечелланы Илиясны, Гелкханы Абдулаханы, Созайланы Илиясны, Кичюкюкланы Людмиланы айтыса да, тааны болуккы сунама.

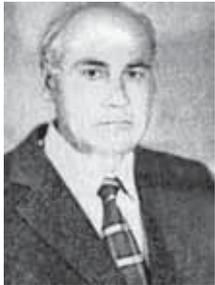
Аны дерслеринде энти бек койчон олтурдук эдик. Ол бизни сейрсирирге, неге да тошондоре да билгенди. Аныламаганынга он керек кыталап кыайтарырга эриметгенди, дейди аны окуучусу Кузудайланы Шамил, белгили хирург, республи-

калы больницаыны баш врачыны орунбасары.

- Дерседе маганыла болмаган учура затка эсибизни белеп, заманын зырыдына бир заманда да кыоратмаганды. Кезбуу болмаган, тоз адам эди. Кесине, сабийлеге да сурамы кыаты эди, дейди ол окугунан Талпасканыланы Мариня да.

Мусос Доммавич кеп жылпаны Янкойну ингири мектебинде директор болуп да турганды. Бир инди кыачмаганды. Аны ишчи сынамы элли жыл эди. Ол «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы устазы» деген аты намысы-сыйлы бля жюрюктенди, «Урунуун ветераны» майдал, кеп даражалы грамотала бля да сауыаланганды.

Аны кой бийчи Дууланы Ахматны кызы Фатиматга сыйлы жеткенде да жашуу-турулу тирлиги бля кеп жаш адамгагы юлго болганылай турганды. Ала бирге эки сабий эсдорюгенди, алагы бийик билим алдыргандыла. Тудуклары да окууда, урунууда да ахшы жетишимлери

бля таматаланы сыйларына тийшли болганылай турдыла. - Жашууда бир кыаймалты, юлго адамгагы тубесенг, аны хапарын, кыуанын, кимге да айтырга соесе, - деп эсгерде усталын Жолбаланы Сакинат. - Улбашланы Мусос ма алайладан эди, керти инсан, огурулу адам, ишине жерге бля берилген чынтыты уст. Ол тейюно келечилери бизге биюгон да юлго болганылай турдыла.

ХОЛАЛАНЫ Мариня.

Анылатканды

Дарман сатыуда жангылыкыла

Быйыл биринчи сентябрде препаратланы талай тюрлюлери рецеп бля сатыу жоруу тюрленириди. Ол кюндөн башлап РФ-ни Правительствоууу бегинине кайрылген тюрлениуле коч алардыла. Ала не бля байламлыдыла, не зат тюрленириди алычулагы, аны койсонден объясням.рф порталда анылаткандыла.

ТЕРГЕУ Жагы жоруулыгы тийшлиликке рецеп бля сатылган талай препарат энди «Честный знак» системада да тергелликлик. Сөз мында психотроп средстваоланы, бек кючлю эрмда улуу кыошкылары болган дарманланы, льготниклеге багытларыны бир кескин неда толуксый кыарал жапан препаратланы, дагында оңлайл халда сатып алынган (рецепт бля) средстваоланы койсондин барады. Ол

бары да алай кеп болмайды, аны себеппи жайырлануучуа тюрлениулене хазна эсерлик тейюндиле. Квалган (рецепт бля сатылган) препаратланы уа аптекалада алгынча берилгидиле.

ЭСЕПЛЕУ Энди профилактика, рецепт бля бериллик, кеслери да жагы жоруулыгы тийшли препаратланы сатканда, рецептин койчон, сериын эмда номерин «Честный знак» системага жиберир

ге борчуу болуккыду. Аны технокитланы айнаны арада айтханларына кер, аны жайырланан буукчулыккы саны иги да азайрыккыды, льготалы рецептени эсеплеу, аны тейюногон тергеу а иленириди.

Алычулагы хайырлыгы

Эрттеден бери созулган неда кызын арууладан кыйналган саууула препаратланы жыл сайын хайырлан турдыла. Аланы сатыуда марды медицина учуредияны

ланы айтып билдиргенлерине кер болды. Аны себепли ол дарманла тийшли адамланы кыолларына тошгерге керекдиле. Хайырлануучуланы эркинликлери кыорууду жагы бля миллет сокузу башчысы Павел Шапкин оком эткенча, алай препаратланы врачны рецепти бля сатыу эм биринчиден алычулагы итиди. Быллай система кытылгандан кыууула болушуруккыду – бир адам дарманланы артыгы бля алып, ол башхалагы жетпей кыалыганды. Кырлары Саууккы саукыла министрствосунда энчи чертедиле: келир айны биринчиденде кой алыккы жоруккыла рецепт бля сатылган дарманланы санын азайтырыккы тейюндиле.

УЛЫШАЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

Жаш тейюле себеплик этиу оңглагы энци эс бурулагы

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Республиканы заявкасы быйыл да Росмолодежну «Жаш адамлагы регион» Битеуресий эршиуде хорлаган субъектени санына киргени да маганылы иш болганды. Биз 42-сини арысында ырыксы бля жалчытыланы жагы бля 3-чю субъект болганыбыз эмда 40 комплекс ишени, Нальчикде арт-резиденцияны, Тырнаузда, Майскийде, Кегемде, Анзорде жаш тейю араланы кыуарга 186 миллион сом чаклы бир алганыбыз.

Регионуно оңуочусу КъМР-ни Жаш тейюно ишлери жагы бля министрствосуну Росмолодеж бля байламлыгыда ишлеуно эм жаш тейюно тюрло-тюрло ахшы

советини председатели Аслан Шипшев да сөлөшгенди.

Къабарты-Малкъар Республикада 2022-2023 жыллада кыарал жаш тейю политиканы бардыруу сорула сюзюлгенди, аны анытатууга эс бурулганды, ол санда муниципал даражада. Дагында сөз кыарал жаш тейю политиканы кадр кыолайлыгын кыуаруу эмда анытууу, аскерчилеге, аны койюрлерине болушуккы эти жумушлада #БизВиргебиз регион штабыны ишени койсонден да барганды. Республиканы толтуруучу власть органыны «Биринчилени кымылдаууну» регион блямоию бля бирге ишлеуно оңгарына да кыарлаганды.

Регионда жаш тейю бля ишлерча ин-

башламчылыккагы кыатышдыруу жагы бля кюрешино ахшы эсеплени белгилегенди. «Арт жылда кеп ыза бля проектле башлангандыла, аланы жагы, бютон бийик качестолу даражакы кетюрюрге тийшлиди. Сөзсюз, ол блямоие жарысуу саккылаанды, алай бир да аны койчон ишлейбиз, аланы бирешти тамамларга керекди. Советча, алай коллегияны органа битеу сейрлерге болганыны ахшы ишлерине себеплик этерча кыуарлагандыла. Къабарты-Малкъар Республикада жаш тейю политика жагы бля ишчилегендей турлуккыду. Бизни баш борчуларбыз койретууду, битеу блямоиеде не жагы бля да айнуу болучуа болууланы кыуарууду. Советибизни жаш тейю кыууууну он ишге тиррек кыошулууга чакырама», - деп эсепленди Казбек Кюков.

Ол жагы бля КъМР-ни жаш тейюно ишлери жагы бля министри Азамат Юев, Битеукавказ жаш тейю тренинг араны таматасы Екатерина Борисевич, Урван муниципал району администрациясыны таматасыны болушуккыусу Мурат Бжедуев, жерлеширбизге себеплик эткен «Бир атам арты турмагы» волонтер кымылдаууну башчысы Байсыланы Тумжаран, «Биринчилени кымылдаууну» регион блямоиюно

фраструктураны эм кадр кыолайлыккы кыуарча тире иш бардырганы да айттылганды. Муниципалитетледе профилли блямоие жарашадыла, 140 специалист «Элбрус» корпоратив университетини мурадорунда усталыкларын эсдорюу курсуна этгенди. «Биринчилени кымылдаууну» 177 первичный блямоилери ачылгандыла. 2022 жылда тюрло-тюрло жаш тейю жыйылууга 70 минг адам кыошуган эсе, 2023 жылда ол тарих 100 мингден аслам болганды.

Республика Федерал проектлеге кыатышды: жаш тейю предпринимательствону анытуу жагы бля битеуресий программага, «Большее» чеч путешествие-программага. Октябрьде Нальчикде Росмолодежкы себеплиги бля элли жаш тейюно Шимал-Кавказ форуму этерди, анда жаш фермерле кеслерины проектлене кетюрюлтуккыдыла эмда грантла алалыккыдыла. Добровольчестону айтнытууга 10 миллион сом елчелени грант хайырланлыккыды, ол «Отгурулу ишлени регион» Битеуресий эршиуде хорлам койчон берилгенди. 2022 жылда республиканы жаш тейюно грантлары ырыксына битеу да бирге 50 миллиондан арыккыга 42 проектин жашауда бардырганды.

Эл мюлк

Малчылыккада – ахшы керюмдюле

Шимал-Кавказстатны эсепленине кер, быйыл алты айга Къабарты-Малкъарда малчылык бля байламлы аслам продукция чыгарылганды. Ол санда тууарладан бля кой кванатлыладан 51.9 минг тонна эт сатылганды.

Ол былтыр бу заман бля тентилешкенде 11 процентте кеплюе.

Аны бля бирге сагынгылган кезиуде республиканы эл мюлк организацилары саулай 20,5 минг тонна чаклы эт саткандыла, мында да 38 процент өсом эселенди.

Андан сора да, эл мюлк

кленди барында да 243,4 минг тонна сют сауулганды, неда 1,1 процентте кеп. Жумуртхаладан да 2,8 процентте кеп алынганды

эм сатылган елчелени 100,2 миллионга жеткенди. МАГОМЕТЛАНЫ Суейман.

Къуару

Эллилени саулукуларына кыайгыра

Май районда Октябрьское элде фельдшер-акушер пункт ишлене турады. Районуно администрациясында айтханларына кер, аны ал-

гынынгы меклыны 1962 жылда бери хайырланууды. Кырулушчула жагы объектин мурадорун кыуаргандыла, кыайрыгаларын

кыалап чыккандыла, энди уа башын жабып башлагандыла. КъМР-ни саулуку саукыла министри Рустам Кабитов кеп болмай ары барып, хар неге да кез жетирип кеткенди.

Жагы фельдшер-акушер пункт бек тынгылы, шендую излемлеге келишкен болуккыду. Анда тюрло-тюрло отуула ишкерчилик, тейереги да тап, ариу этиликди. Пунктда 923 адамны жумушларына кыарыккыдыла. Ол санда кой жозо сабийленди.

Кыруулу ишле «Саууккы саукыла» миллет проектин чеклериуде бардырыладыла.

ОМАРАЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

Юйор

Алай койорго боладыла, кыайда да халкыны бетин чыгарган, аны адет-терсин айыпсыз элген, келик төлөкөн милети бла байлалыкка өсдөргөн. Хушто-Сыртада Гыжгылыны Хажы-Мусаны юйорго аладыны.

Гыжгылыны Кваншауну жашы Хажы-Муса 1903 жылда Подгорьеде тууганды. Сеги сабийли койорго (беш жаш бла юк кыя) ол төртүнчү эди. Кеси төлөсүчү хашуу этенди. Ол жетер заманга Октябр революцияны, жаны аласты орнагынды. Жыйрма эки жылдык Хажы-Муса фазон бла эл күүлүкчүлүгү Нальчикте ташыганды. 1935 жылда жууругуу Бейбеланы Якубу кызы Фаризатт бөлүгү кыураганды. 1939 жылда Хажы-Мусаны аскерге чакырганды, аны эки сабийи бар эди. Тамара бла Кезибан. Амырхан ол кеткенден сора тууганды.

Солдон оңго: отурганна Хусей, Адрахман, Мустафа; оюлгөнгө Адилгерей, Эскандер, Расул.

шиштеден азаттай туруп, жаралы да болганды. Хор-ламга уюлгөнгө Броз Титуну паризан жыйынында төбөгөнди. Аскерде дагында бир жыл күүлүкчү этип, 1946 жылда сентябрде Нальчикте кеткенди. Хажы-Муса мында билгенди халкыны менчикчөлөккө болганды, сора, койоргоны ызын излей. Орта Азияга кеткенди. Хорламны солтанган тууган элине баргыза окумуз эркин этмөгөнди.

Ол юйорюн 1947 жылны ахырында Казакстанда Джалмоб областка Кенес элде тапканды. Тамата кызычы Тамара Аксуптуркада окумуз алушуп эди да, анда юйордөн, эки сабийин тасыкылапканды. Жарысууга, ата-ана алушуп эдиле, киши жеринде ала койорсокнаймагандыла. Хажы-Муса келгенде, ол көрмөгөн жашауа сегиз жыл бола эди, Кезибан а андан таматарак. Анда ол жыйкыны, склад тамата болуп турганды. Анда койорго эгизле Адрахман бла

Ишлегенни кёлю – жарык

лери болганды. Фаризатка «Жигит ана» деген майдалы да анычюн бергенди 1964 жылда.

Сабийлени юслеринден айтканды, богон ала намыслары, сыйлары жорюгөн, жашууга кыйын салган улапкандыла. Юйор тамата Кезибан Бедикае

ветеринар, зоотехник да болуп турганды. Солугуза чыккыгандан сора, ол элде ветде землесторитель болуп ишлегенди. Кавказлыны Татына бола ол юк жаш бла бир кыыз өсдөргөнди.

Хусей да, аскер күүлүкчү болуп кыйтып, малчы болуп турганды. Биринчи Чегемде

малчылык бла жорешди. Кысуу барды тауда. Подгорьеде шаштал терек багында да. Дагында ол бал чибине тутайды. Жанкыяны Жанчык бла эки кыыз бла жаш өсдөргөнди.

Эскандер республикада ий танышылды. Ол экономисте окуганды. Онжети жылы колхозда экономист, алты жылы бухгалтер болуп турганды. 1998 жылда эпилерге аны жер-жерли администрацияны таматасына айырганды. Бу жуулути күүлүкчү Эскандер отогуз жылга жууук ишлегенди. Ол кезинде элде суу баргыла алышынгандыла, газ тартыла бергенди, газ тартыла бергенди, топ чигижили салынып, жангы ыз ишленгенди. «Токну Ташен-Чаты-Башы, Акс-Юу бабын» тартырганды эдиле да, улуу кыз жууса, терек ауса да, чырмаула тошуп тургандыла. Олшиде манга республиканы таматасы бла Малкырааны Якуб болушан эдиле. Келип, кырап, тынгыла этпн эдиле» – деп эгизиле элде айтышып айтканды Эскандер.

«Бирде президентибиз Валерий Кочев келеди Евгений Чазов бла Хушто-Сырта. Ол а кырал таматаларга багыччу каралат биле, биздин Курман Дамга элдепутат да болган эди. Бир жауун кизи ол. Сора Чазов айтканды: «Мен былайдан узаык болмай бир иги жер биле, дайым кон тийип турганым. Бугагында анда жауун-жорку да, Келиги, ары барайлы» Сейит-тойломдору, ол бизи «Акс-Топуракка этпн эди! Анда уа керти да, кон тийип, анык» – деп эгизерди Эскандер. Ол Жангатайлы Аминат бла жерт жаш бла кыыз өсдөргөнди. Жашла аскерчилеге. Эки киши,

Хажы-Муса бла Фаризат.

Кезибан.

Темирхан.

эгизле, Санкт-Петербургда аскер училищени бошай турганды.

Хажы-Мусаны киши жашы «Улуу Кавказ» деген проект тамата болуп туранды элде. Анда ферма тамата болуп турганды. Хасаналы Нарфисат бла кыыз бла жаш өсдөргөнди.

«Атабызны алдай койорго бар эди, – дейиле Эскандер бла Мустафа, – он болуп, охт кызырыбызны сойгонди. Енкуюч кирмей, кесибиз мадар этип барсак ыразы эди да, ала да болганды. Биринчи Адрахман жашы да Амырби барганды. Жый-орго жыл ийманылык этеди ол. Экинчи – Адрахман кеси. Юйорчю – Расул. Төртүнчү оу уа Зафир, Эскандерни жашы. Бешинчи – эгизибизден тууган Азрет».

Жашланы асламысы аскерчилеге. Ала аскер операцияларга кыатышкандыла боюн. Сау айланкыла. Ол нечкч улуу намылды, дин тазалыкчы да туруп, иштен кычмай, жашуу мадар дин таргыдыла адаманы билерли. Уш кылай болмаз ала» – дейиле Эскандер. Хажы-Мусаны жашларны саны ола бла саналды, ала жылкыла тутудыла, уяк айыгыш мал да, анга жере. «Иштерге кёлю – жоркю» деп болшон айткыган болмаз халкыбызды.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Белгилеу

Паспортларын байрам кюнде алгандыла

Гюрге кюн Нальчикде Россияны байрагы коюн белгилеу келери «Биз Россияны инсанларыбыз» акция бардырганды. Анда КМР-ни жаш төлөно ишери жаны бла министри Азамат Лвов школчүланы ксауумула пасторла бергенди.

билим алырга, не жаны бла да айнырга, өсөргө сойгон ксауумданды.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Отүзмөтрлик байраккыны жайгандыла

Россияны байрагыны кюнөнде Росгвардияны бла жамауат организацияны келечерине «Осоорку» архитектура комплексин алында урулуугу отүз мерден аслам болган байраккы жайгандыла.

аталган жырланы жырлагандыла, ушакшы эткенди.

Айнытуу

Сейир жерлени тизмеси жарашдырыллыкды

Бу кюнде Нальчикде «СКФО да туризми айнытуу отлар» деген стратегиялы сессия «Улуу Кавказ» деген проекти келечеринде кыралып эткенди.

«Ол көрүмдү кон сайын эсе барды. Аны себепте бюрократия бини баш борчубуз келгенге аслам сайлган. Табиगत эсгертеме да көбөркю болгон жерлени не жаны бла да айнытуу, – дегенди ол.»

«Улуу Кавказ» деген проекти таматасы Курман кюртал эл турким министри Мурат Шенкумову бардырганды.

«Ол көрүмдү кон сайын эсе барды. Аны себепте бюрократия бини баш борчубуз келгенге аслам сайлган. Табиगत эсгертеме да көбөркю болгон жерлени не жаны бла да айнытуу, – дегенди ол.»

«Юйорчю кюртал эл турким министри Мурат Шенкумову бардырганды. Аланы инфраструктуралары айнытуу кырал кеси боюнула алды. Жопл байкалышыны кючлеу эл инфраструктуралары айнытуу жаны бла болган тыйгычкыны кетеруу.

«Чем. Черек эм Золык районланы келечерине проект алагы сейир болгандары бирдиргенди.

«Юйорчю кюртал эл турким министри Мурат Шенкумову бардырганды. Аланы инфраструктуралары айнытуу кырал кеси боюнула алды. Жопл байкалышыны кючлеу эл инфраструктуралары айнытуу жаны бла болган тыйгычкыны кетеруу.

«Чем. Черек эм Золык районланы келечерине проект алагы сейир болгандары бирдиргенди. «Сөз ючюн, «Долина Нарзанов» Эко-паркны» таматасы Хан Ажахов Кичибалкыдан Жылы-Сууга этпн жоруу ишлерге эм Шадуверий кёлю тийреси да тат халга келтиргеге керкишим белгилегенди.

Мадар

Сабий тууган юйорлеге болушлуккыга

Жылы алындан башлап Кзабарты-Малкыраа сабий тууган 2568 юйорге ача болушлук этпн бергенди. Ол бир көргө берилуучүлүк пособиди, аны ата-неда ана алырга болушлукта. Бу ишге 59 миллион сом болгонгөнди.

«Сабий тууган юйорлеге болушлуккыга»

Инсан ишлей эсе, төлөнуо алыр ючюн урунган жерине барып алапканды. Унверситет Россияда эм ахшы жез окуу юйорчю тизмесине кирген бошон тойкодо. Ол хуверлини айткыч майданды, мында не жаны бла да билимни, фахмунгу да өсдөргөн отула, амала да асламдыла, жаланда аланы хайырлана билерге кереди аны, – дейди ушак ийерми кезуу.

«Инсан ишлей эсе, төлөнуо алыр ючюн урунган жерине барып алапканды. Унверситет Россияда эм ахшы жез окуу юйорчю тизмесине кирген бошон тойкодо. Ол хуверлини айткыч майданды, мында не жаны бла да билимни, фахмунгу да өсдөргөн отула, амала да асламдыла, жаланда аланы хайырлана билерге кереди аны, – дейди ушак ийерми кезуу.»

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Муратына жетер ючюн арымай-талмай кюрөшөди

Бийыл Кзабарты-Малкыраа кырал университетини колледжлери бла институттары башха-башха бөлүмлери кызыл дипломлага бошоганланы саны 600 чаклы адам болганды. Аланы арасында уа «Ата журтул филология» ызы орус тил эмда битеуу тил бөлүмюне магистратурасын жетишпиме тауусхан Танзила да барды.

инглиз тилден устаз Байсолтанпаны Лариса Ахматовна анга: «Танзила, сен назмула да жазаса. Филология жаны бла атылгануу ийди. Сагышы этип, ол жанына эсини бурмуу эди. Колледжге кирмелгеник, жашуу аны бла тауусулуп кылмайкыч», – деп жапсарганды. Баям, адамны жашууанда алдай чакылачы-кимге тоберигини, ким кылайы эсе айтыршы магчысы да терен болды. Бюгонюк де Танзила да окумузайлы устазана тынгылагыны, аны намысыйты бла орус тилин сайлагынына.

бидирди. Аны хайры бла орус тилден, бирси экзаменден да бийик балла алып, алай бла майкыла тийиши болганын да ачыктып, КМР-нун бакалавриаты бюджет бөлүмюне тошгон эди.

болганында окумуз, кеси билгенни башхалыга юйрете, билим берууде ишлеп башлаганды. Бюгонюкчө уа ол Нальчикде «Лингвист» атлы арада өскүр келген жаш төлөно орус тилин жашырыныкчыларына тошондореди, андан сора да, аланы ОГЭ-лени жазарга юйрөтөди. Жай кезинде мында дагында лагерь кыралган заманда жашлагла бла кызыллага жамауат алына чыккыгандарында буюкмай, кылай шатык өслөйгөргө болуугун анылатканды.

адам кыайда да окутуугу, айнуу амаллары изерипти байлды. Аны юсөндөн Барзыланы кызылары да черетти.

Литчилегинден да атасыны эгечи Тамара окугун жомактылга тынгыларга сойгонди. Ол китала уа сабийге алай аруу керюнгөнди. Анда сөзле кылай жазыпкандары да, кыайсы харфыны ызындам кыайсы барганын анга сейир эдиле. Алай ушашуу уа, айкы да, керти да чынтры филолог болуукулуга тобей болура. Нек дегенде сабийликтен да орус тилге эсе буруп, ол дөргө школда да бегирек сойгоп барганды.

Студент болгон биринчи кезинден окумуз, дөргөде ий окутуганындан сора да, өзүнү жамуат ишине тийи кыатышканды. Болонтер клубуну келечиси болуп, аурган сабийге, кыралга саугала бла барганын, алга деп тобондуу кыураганын арыларнда тобондуу. Андан сора да, «Машук» формулгауа волонтерлук жаны бла дайым да кыагышканын турганды. Бакалавриаты да Танзила кызыл дипломга бошоганды.

Филология илиму юсөндөн айта, бюгонюкчө жашуу тарихиле бурулганды, асламысында компьютер технология хурагандына керек эсе да, тил бла кюрөшөн адамла хар заманда да керек болганды кыалкыларын, алга хармет да анча болганын чертеди. Бу усталыкны алганга бир заманда да ишиз турмазлыкчыларын, ала бюгонюкчө жаланда устаз угай, журналист, кюргайтер, диктор да болушкыдыла. дейди. Жаш төно бу саягата да филологияга эсе бурганын белгилей, юлгөчө кесирини курларын келтирип, бакалавриаты бошоган оншөб адам барысы да школга устала болуп барганды хайырлайканды, аны ахшы шартка санады.

«Инсан ишлей эсе, төлөнуо алыр ючюн урунган жерине барып алапканды. Унверситет Россияда эм ахшы жез окуу юйорчю тизмесине кирген бошон тойкодо. Ол хуверлини айткыч майданды, мында не жаны бла да билимни, фахмунгу да өсдөргөн отула, амала да асламдыла, жаланда аланы хайырлана билерге кереди аны, – дейди ушак ийерми кезуу.»

«Инсан ишлей эсе, төлөнуо алыр ючюн урунган жерине барып алапканды. Унверситет Россияда эм ахшы жез окуу юйорчю тизмесине кирген бошон тойкодо. Ол хуверлини айткыч майданды, мында не жаны бла да билимни, фахмунгу да өсдөргөн отула, амала да асламдыла, жаланда аланы хайырлана билерге кереди аны, – дейди ушак ийерми кезуу.»

«Аны себепте мектепни бошоганын» да Бир кырал экзаменлени бергендинде да азырбарганды. «Кызула кыламын алгычмай окумуз, алай бир заманын жазырып турган эсе, кылай жазалык койюлме да деп, битеуу сатыгышыны сынауу кесине бурган эдим», – деп халпардыла. Орус тилден ЕГЭ-ге тошондорго устазы Жабаланы Мадина Магомедовнага ыргызыгында

«Аны себепте мектепни бошоганын» да Бир кырал экзаменлени бергендинде да азырбарганды. «Кызула кыламын алгычмай окумуз, алай бир заманын жазырып турган эсе, кылай жазалык койюлме да деп, битеуу сатыгышыны сынауу кесине бурган эдим», – деп халпардыла. Орус тилден ЕГЭ-ге тошондорго устазы Жабаланы Мадина Магомедовнага ыргызыгында

«Аны себепте мектепни бошоганын» да Бир кырал экзаменлени бергендинде да азырбарганды. «Кызула кыламын алгычмай окумуз, алай бир заманын жазырып турган эсе, кылай жазалык койюлме да деп, битеуу сатыгышыны сынауу кесине бурган эдим», – деп халпардыла. Орус тилден ЕГЭ-ге тошондорго устазы Жабаланы Мадина Магомедовнага ыргызыгында

«Аны себепте мектепни бошоганын» да Бир кырал экзаменлени бергендинде да азырбарганды. «Кызула кыламын алгычмай окумуз, алай бир заманын жазырып турган эсе, кылай жазалык койюлме да деп, битеуу сатыгышыны сынауу кесине бурган эдим», – деп халпардыла. Орус тилден ЕГЭ-ге тошондорго устазы Жабаланы Мадина Магомедовнага ыргызыгында

«Аны себепте мектепни бошоганын» да Бир кырал экзаменлени бергендинде да азырбарганды. «Кызула кыламын алгычмай окумуз, алай бир заманын жазырып турган эсе, кылай жазалык койюлме да деп, битеуу сатыгышыны сынауу кесине бурган эдим», – деп халпардыла. Орус тилден ЕГЭ-ге тошондорго устазы Жабаланы Мадина Магомедовнага ыргызыгында

